

על הפרשה

בשבוע שעבר קראנו על חטא המרגלים. בעל האור שמח כותב במכתבו (התפרסם בכתב עת 'התור' ירושלים תרפ"ב גליון ג') "הקפיד השי"ת על כבוד הארץ יותר מעל כבודו כביכול, עד שבעשיית העגל, אחרי שובם מחל להם השי"ת 'וינחם ה' על הרעה אשר דבר לעשות לעמו' (שמות לב, יד), ועל הוציאם דבת הארץ, וימאסו בארץ חמדה, נשבע ה' ולא ינחם, כמו שנאמר (במדבר יד, מב) 'אל תעלו וגו'".

ואכן מלבד העונשים החמורים שהעניש הקב"ה את המרגלים ואת עם ישראל בעקבות חטא המרגלים – המרגלים אין להם חלק לעולם הבא; עם ישראל נשארו במדבר ארבעים שנה; כל החוטאים לא זכו להיכנס לארץ ישראל; חורבן בית המקדש נגרם בעקבות חטא זה; כל הגלויות נגרמו ע"י חטא זה – מלבד כל זה, אנו רואים ביטויים קשים על החטא הזה. יהושע וכלב בן יפונה אמרו לאחר דברי המרגלים "אך בה' אל תמרודו", וכן הקב"ה אמר למשה רבינו "עד אנה ינאצני העם הזה". בפרשת מטות כאשר חשש משה רבינו שבני גד ובני ראובן רוצים לשוב על חטא המרגלים מיד אנו רואים כעס גדול אצל משה רבינו שאין אנו מוצאים כמותו בכל התורה, ועוד לפני שהוא נתן להם לסיים את דבריהם הוא הוכיח אותם בדברים קשים "והנה קמתם תחת אבותיכם תרבות אנשים חטאים, לספות עוד על חרון אפי ה' בישראל".

לכאורה באמת מובן שיש כאן עוון, שהקב"ה אמר לעלות לארץ ישראל והם אמרו לא לעלות, ובכך ג"כ ביטלו מצוות ישוב א"י מעם ישראל, אך מ"מ עדיין לא מובן מדוע חמור עוון זה כ"כ בלא כל יחס לעוונות אחרים, עד כדי כך שאפילו מחטא העגל חמור העוון הזה?

כאשר דיבר הקב"ה עם אברהם אבינו על ברית המילה הוא כרת אתו ברית: "להיות לך לאלוקים ולזרעך אחריו. ונתתי לך ולזרעך אחריו את ארץ מגריך את כל ארץ כנען לאחזת עולם והייתי להם לאלוקים" (בראשית יז, ז - ח). שני הבטחות אמר לו הקב"ה יחד א. להיות לך לאלוקים ולזרעך אחריו. ב. ונתתי לך ולזרעך את הארץ. והקב"ה מסיים את הבטחתו בכך ש'ונתתי לך ולזרעך את ארץ מגוריו וכו', ורק אז – והייתי להם לאלוקים'. וכן במקומות נוספים נכרכו שני הדברים הללו יחד, וכגון בפרשת בהר "אני ה' אלוקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלוקים" (ויקרא כה, לח).

להיות לכם לאלוקים פירושו של דבר "אשר בחר בנו מכל העמים". כך כותב הגר"א (אדרת אליהו בראשית א, א) "אלוקים הוא מורה על כח המנהיג כל העולם ומלואו ומביט אל כל מעשיהם. ושם הזה הוא מושאל אל כל מנהיג ומשגיח... ונקרא אלוקי ישראל וכן אלוקי אבותינו אברהם יצחק ויעקב, לפי שהם מושגחים מאתו השגחה פרטית... וזה שאנחנו אומרים ה' אלוקינו מלך העולם, עלינו משגיח בפרטות כמו וידע אלוקים, ידיעה פרטית ושל חיבה, ועל כל אומות הוא מלך העולם".

וכך כתב הגר"א אדרת אליהו דברים א, ו "שם הוי"ה ב"ה מורה על צד עצמותו יתברך. ואלוקים הוא מורה על השגחתו על כל בריותיו... ובהשגחה יש ב' ענינים השגחה כללית דהיינו על כל בריותיו ועל כל העולם בכללותו, והשגחה פרטית שמשגיח על ישראל לבד... ולכן אומרים בכל ברכה ה' אלוקינו מלך העולם דהיינו ה' מצד הנעלם ואלוקינו שהוא משגיח עלינו בפרטות".

יש להדגיש שהשם אלוקים אין פירושו של דבר השגחה גרידא, אלא הוא קשר ויחס בין הקב"ה ובינינו, קשר שבו כל אחד כביכול תורם את חלקו לחיזוק הקשר, אנחנו עובדים את הקב"ה, והקב"ה משגיח עלינו בפרטות בכדי שנגיע לתכליתנו. הברית של להיות לך לאלוקים כוללת איפה בתוכה שני דברים א. אנחנו נעבוד את הקב"ה ונקבל את מלכותו. ב. הקב"ה ישגיח עלינו אך לאמיתו של דבר שני הדברים האלו שורש אחד להם, והוא הקשר ההדדי בין הקב"ה לעם ישראל, וכפי שמגדיר זאת הגר"א, "כמו וידע אלוקים, ידיעה פרטית ושל חיבה".

קשר זה אינו יכול להתקיים אלא בארץ ישראל. וכמו שאמרו בגמ' (כתובות קי, ב) "כל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוך, וכל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוך, שנא'

דבר העורך

"חביבה ארץ ישראל שבה הקב"ה. אתה מוצא כשברא הקב"ה את העולם חלק הארצות לשרי האומות, ובהר בארץ ישראל... אמר הקב"ה יבואו ישראל שבאו לחלקי וינחלו את הארץ שבאה לחלקי... ירמיה הנביא צוח ואמר "ואנוכי אמרתי איך אשיתך בבנים ואתן לך ארץ חמדה" (ירמיה ג, יט), ארץ שחמדה אבות העולם. אברהם נתאוה לה, שכן הוא אומר "ויאמר ה' אלהים במה אדע כי אירשנה" יצחק נתאוה לה... יעקב נתאוה לה.. אמר רבי יהודה אף משה נתאוה לה, שנאמר "ואתחנן אל ה'.. אעברה נא ואראה את הארץ הטובה", ואף דוד נתאוה לה שנאמר "בחרתי הסתופף בבית אלהי" (תהלים פד, יא). מהו הסתופף, רבי תנחום ברבי חנילאי ורב, חד אמר, אמר דוד לפני הקב"ה רבונו של עולם אפילו יש לי פלטרין וטרקלין בחוצה לארץ, ואין לי אלא הסף (- איסקופה שלפני הבית) בארץ ישראל, בחרתי הסתופף. וחד אמר, אפילו לא יהא לי לאכול בארץ ישראל אלא סיפוף של חרובין, בחרתי הסתופף. הוי ואתן לך ארץ חמדה ארץ שחמדו לה האבות". (תנחומא פר' ראה סי' ח).

במשפט קצר מסכמים חז"ל את דבריהם - "ארץ חמדה, ארץ שחמדו לה אבות העולם".

בכל הדורות השתוקקו יהודים לארץ ישראל - נחלת ה'. ביראת כבוד וברגש רב היו מקבלים כל יהודי שהגיע מארץ ישראל, רבים היו מהדרים לקנות אתרוג דווקא מגידולי ארץ ישראל, וכשהיה מגיע פרי מפירות ארץ ישראל - ששון ושמחה.

בדורות האחרונים נפתחו שערי הארץ לרווחה - אנו נולדנו לתוך המציאות לה השתוקקו כ"כ אבותינו בכל הדורות. אך דומה, שדד בבד עם האפשרות שניתנה לנו לעלות לארץ, פגה במקצת ההרגשה הזו של "בחרתי הסתופף בבית אלוך". חסרה ההרגשה של "אפילו יש לי פלטרין וטרקלין בחו"ל ואין לי אלא הסף בארץ ישראל - בחרתי הסתופף בבית אלוך".

מספר סיבות יש לכך, וכפי הנראה העיקריות הם שנים. ראשית כל - ההרגל. כמו בכל דבר, כאשר נמצאים בתוך מציאות מסוימת, וק"ו כשנולדים לתוכה, ההרגל עושה את שלו, הדבר נראה מובן מאיליו, ואין התפעלות מהדבר.

הסיבה השנייה היא - ההתנגדות לתנועה הציניגית,

'לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלוקים'. וכל שאינו דר בארץ אין לו אלוק אלא לומר לך כל הדר בחו"ל כאילו עובד עבודת כוכבים".

ומבאר הרמב"ן (ויקרא יח כה) "והנה השם הנכבד הוא אלוקי האלוקים ואדוני האדונים לכל העולם אבל ארץ ישראל אמצעות הישוב היא נחלת ה', מיוחדת לשמו, לא נתן עליה מן המלאכים קצין שוטר ומושל, בהנחילו אותה לעמו המיוחד שמו, זרע אוהביו, וזהו שאמר (שמות יט ה) והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ... והוא מאמרם (כתובות קי) כל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוק, שנאמר (להלן כה לח) לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלוקים, ואומר (שמואל א כו, יט) כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלוקים אחרים. ואמרו בתוספתא דע"ז (פ"ה ה"ה) הרי הוא אומר (בראשית כח כא) ושבתני בשלום אל בית אבי והיה ה' לי לאלוקים ואומר לתת לכם את ארץ כנען (להלן כה לח) כל זמן שאתם בארץ כנען הייתי לכם לאלוקים אין אתם בארץ כנען כביכול אין אני לכם לאלוקים".

מבואר ברמב"ן שארץ ישראל היא נחלת ה', וממילא הדבקות והקשר שלנו עם הקב"ה מקומו הוא בארץ ישראל. הדברים עמוקים, ואין אנו נכנסים כאן לביאור העמוק של הדברים, מה ביאורם של דברים שא"י נקראת נחלת ה', ומדוע א"א להידבק בהקב"ה אלא בא"י, אך עכ"פ כך מבואר בדברי הרמב"ן שהנדבק בארץ ישראל הרי הוא נדבק בשכינה, ובמקום אחר לא יתכן להידבק בהקב"ה באופן הראוי. וכך כותב הגר"א בפירושו לשיר השירים (א, ג פירוש א): כי ישראל לבדם נפשות מן ארץ ישראל והם זבוקים בה, עיי"ש באריכות, כלומר שע"י שעם ישראל זבוקים בארץ, עיי"ז הם זבוקים בהקב"ה, ומתחזק ביניהם הקשר של "וידע אלוקים".

זהו מה שמבואר בגמ', כפי שמבאר הרמב"ן, שהדר בחו"ל כאילו אין לו אלוק, היינו שהקשר הזה בין הקב"ה לעם ישראל, אינו יכול להתקיים אלא דרך הארץ, ובארץ. ומהסיבה הזו התורה קושרת את שני ההבטחות האלו יחד: להיות לך לאלוקים, ולתת לך את הארץ, מפני שבאמת שני הדברים האלו הולכים יחד.

וכך כותב המלבי"ם (בהר פסקא עז) "ואמר עוד לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלוקים. כי קשור אלהותו עמהם תלוי בישיבת הארץ".

ממילא אנו יכולים להבין היטב מדוע חמור כ"כ עוון המרגלים, משום שעיקר עבודת ה' היא דווקא בארץ, וממילא כל המונע את עם ישראל מלהיכנס לארץ ישראל הרי הוא מונע מעם ישראל את יעודם. בכך אנו יכולים להבין ג"כ מדוע מוגדר חטא המרגלים בתור חטא של "מאסת הארץ", (בתהלים קו, כד "וימאסו בארץ חמדה. וכן בפרשת שלח יד, לב "וידעו את הארץ אשר מאסתם בה") משום שבשביל להידבק בארץ יש צורך לחבב אותה. המרגלים המאסו את הארץ בעיני עם ישראל, וממילא הם הרחיקו אותם מהקב"ה, ובכך הפסידו מעם ישראל את הדבר המרכזי שלו - להידבק בהקב"ה, את ההבטחה הזו שהבטיח הקב"ה לאברהם אבינו "להיות לך לאלוקים ולתת לך את הארץ", הם קלקלו. מעתה לא רק שהם אינם בארץ, אלא הם מרוחקים ממנה עד מצב של מאסה, וממילא גם ה"להיות לך לאלוקים" אינו קיים.

[יש לציין שבאמת היו שני חלקים בחטא המרגלים כפי שמבאר המלבי"ם בפירושו לתהלים (קו, כד) שמלבד החטא של מאסת הארץ היה חטא של "וירגנו באהליהם לא שמעו בקול ה'" - שלא שמעו בקול ה' שאמר שהיא ארץ טובה, ובכך הראו שכביכול "בשנאת ה' אותנו הוציאנו מארץ מצרים". לפי"ז מיושבים היטב המקראות בפרשתנו ובפרשות נוספות המבארות את חטא המרגלים. ויש להאריך בזה. אנו באנו לבאר כאן בעיקר את החטא הזה של המאסה בארץ ועוד חזון למועד לבאר בס"ד את החלקים האחרים של חטא המרגלים].

ומשום כך מצאנו בגמ' שגדולי האמוראים הקפידו לחבב את הארץ בעיניהם, וכמו שאמרו בגמ' (כתובות קיב, א) "ר' חנינא מתקן מתקליה, ר' אמי ורבי אסי קיימי משמשא לטולא ומטולא לשמשא. ר' חייא בר גמדתא מיגנדר בעפרה, שנאמר: כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו". דהיינו שחיפשו עוד ועוד דרכים לחבב עליהם את הארץ. וזהו שמסיימת הגמרא שם "לקיים מה שנאמר 'כי רצו עבדיך את אבניה, ואת עפרה יחוננו', שגם האבנים והעפר הגשמיים, יהיו רצויים ומחוננים בעיניהם.

כיצד נתרגם את הדברים האלו למעשה? כך כותב הרב וולבה זצ"ל "ארץ ישראל מצד תכונתה היא מצב של חיי קרבת אלוקים, אשר לעומתה, הדרגות שאדם יכול להשיג בחו"ל עדיין הן מצב של בכת. חיים כפועל בקרבת אלוקים פשוטה ולכבית - הם החיים בארץ ישראל! העבודה בזה היא להכות שרשים בא"י".

זוהי איפה סגולתה של ארץ ישראל, עצם ההימצאות בה גורמת לקרבת ה', וככל שנדבקים בה יותר ומחבבים אותה כך יותר נדבקים בהקב"ה. ומשום כך נדרשים אנו לחבב את הארץ, וח"ו לא להיפך. וק"ו שקיום המצוות בארץ, כמו לקרב את האדם אל קונו, ולכן עיקר קיום המצוות הוא דווקא בארץ, כפי שמבואר בדברי חז"ל בספרי ואכמ"ל.

אשר יצרה את הרושם כאילו יש כאן התנגדות לענין ארץ ישראל ובנינה ח"ו, או עכ"פ המעטת החשיבות שלה. כפי שכותב הסופר ר' משה שיינפלד זצ"ל במאמר בדגלנו (שבט תש"ז) "ליהדות החרדית קרה אסון רעיוני גדול, בינה ובין ארץ ישראל ניצבה הציונות. היהדות החרדית נתפסה לתעמולה הציונית המזהה את ציון עם הציונות. בשני קצות המחנה הגיבו באופן שונה והסיקו מסקנות מנוגדות ששתיהן סכנתן מרובה. חלק אחד של היהדות החרדית אינו מבחין, בידעין ובלא יודעין, בין אהבת ציון ואהבת הציונות, ומדרכה של אהבה שהיא מקלקלת את השורה של בהירות רעיונית, כושר הבחנה ושמירה על התחומים. מאידך גיסא גרמה ההתנגדות המוצדקת לציונות, אדישות והעדר התלהבות לגבי ציון במקצת ממערכות היהדות החרדית".

מאידך, דווקא בתקופתנו - דור עקבתא דמשיחא, נצרכת ההשתוקקות הזו לארץ ישראל, שכן זכותנו להיגאל תלויה בתיקון חטא המרגלים - "וימאסו בארץ חמדה" (תהלים קו, כד). חטא זה הוא שגרם לכל הגלויות, כפי שנאמר בתהלים מיד לאחר מכן "וישא ידו להם להפיל אותם במדבר, ולהפיל זרעם בגוים ולזרותם בארצות", וכפי שאומרים חז"ל (במדבר רבה טז, כ. וע"ע תענית כט, א) "ותשא כל העדה ויתנו את קולם... ואמר להם הקב"ה אתם בכיתם בכיה של חנם לפני, אני אקבע לכם בכיה לדורות. ומן אותה שעה נגזרה על בית המקדש שתתחרב, כדי שיגלו ישראל לבין האמות, שכן הוא אומר וישא ידו להם להפיל אותם במדבר ולהפיל זרעם בגוים ולזרותם בארצות. נשיאות יד כנגד נשיאות קול". וממילא בכדי להיגאל צריכים אנו לתקן חטא זה.

וכך כותב בספר חרדים (מצוות התלויות בארץ פנ"ט) "וצריך כל איש ישראל לחבב את ארץ ישראל ולבא אליה מאפסי ארץ בתשוקה גדולה כבן אל חיק אמו, כי תחילת עונינו שנקבעה לנו בכיה לדורות יען מאסנו בה, שנאמר (תהלים קו, כד) וימאסו בארץ חמדה".

ואף לגבי הגאולה, אומר הספר חרדים, נאמר (תהלים קב, טו) "כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו", כאשר מיד לאחר מכן נאמר "אתה תקום תרחם ציון".

אנו תקווה שעלון זה - אשר כפי הנראה יצא לעת עתה במתכונת חודשית - ישמש כעזר למלא את החלל הזה. בעלון זה נשתדל בעז"ה לברר את מעלותיה של ארץ ישראל, ואת גדרי החיובים שלנו כלפיה, כאן נראה כיצד התייחסו רבותינו לארץ ישראל, וכמה השתוקקו לשבת בה. בצורה זו לא תהיה ישיבתנו בארץ כמצוות אנשים מלומדה, ובצורה זו אף נוכל להבין כיצד, למרות התנגדותנו לתנועה אשר חרטה על דגלה כי "דבר אין לציונות עם הדת", עפ"ל, אין לנו סיבה, ואף להיפך, יש לנו סיבות רבות יותר לחבב את הארץ, להשתוקק אליה ולהסתופף בה - כי בחר ה' בציון.

בברכת התורה - העורך

מדברי חז"ל

חביבה מהכל - כוללת כל המעלות

"וכן אתה מוצא בדרכי מקום שכל מי שחביב קודם את חבירו, תורה לפי שהיא חביבה מכל נבראת קודם לכל... ביהמ"ק לפי שחביב מכל נברא לפני כל... ארץ ישראל שחביבה מכל נבראת לפני כל שנאמר עד לא עשה ארץ וחוצות (משלי ח) ארץ אלו שאר ארצות וחוצות אלו מדבריות, וראש עפרות תבל זו ארץ ישראל, שנאמר משחקת בתבל ארצו. ולמה נקרא שמה תבל שהיא מתובלת בכל, שכל שאר הארצות יש בזו מה שאין בזו ויש בזו מה שאין בזו, אבל ארץ ישראל אינה חסרה כלום שנאמר ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם לא תחסר כל בה". (ספרי עקב ל"ז).

המודה בהשתייכותו לארץ ישראל - זוכה לה

"אמר ר' לוי אמר לפניו (משה רבינו) רבונו של עולם עצמותיו של יוסף נכנסו לארץ ואני איני נכנס לארץ, אמר לו הקב"ה מי שהודה בארצו נקבר בארצו ומי שלא הודה בארצו אינו נקבר בארצו, יוסף הודה בארצו מנין, גבירתו אומרת ראו הביא לנו איש עברי וגו', ולא כפר, אלא אמר כי גנב גנבתי מארץ העברים, נקבר בארצו מנין, שנאמר ואת עצמות יוסף אשר העלו מארץ מצרים קברו בשכם, את שלא הודית בארצך אין אתה נקבר בארצך, כיצד, בנות יתרו אומרות איש מצרי הצילנו מיד הרועים והוא שומע ושוקק, לפיכך לא נקבר בארצו, כי לא תעבור את הירדן הזה". (דברים רבה ב, ח).

מתנה טובה ואומות העולם מתאוין לה

"ר' שמעון בר יוחאי אומר חביבין יסורים ששלש מתנות טובות נתנו לישראל ואומות העולם מתאוין להם, ולא נתנו להם אלא ע"י יסורין ואלו הן תורה וארץ ישראל והעולם הבא... ארץ ישראל מנין דכתיב 'ה' אלוקיך מיסרך' וכתיב בתריה 'כי ה' אלוקיך מביאך אל ארץ טובה'". (מכילתא דר"י מסכתא דבבא פ"ג; ספרי דברים פרשת ואתחנן פ"ב. וכע"ז ברכות ה, א).

מותאמת בדקדוק לעם ישראל

"רבי שמעון בן יוחאי פתח עמד וימודד ארץ (חבקוק ג), מדד הקב"ה כל האומות ולא מצא אומה שהיא ראויה לקבל את התורה אלא ישראל, מדד כל הדורות ולא מצא דור שהיה ראוי לקבל את התורה, אלא דור המדבר, מדד הקב"ה כל ההרים ולא מצא הר שתנתן בו את התורה אלא הר סיני, מדד הקב"ה כל העיירות ולא מצא עיר שיבנה בה בית המקדש אלא ירושלים, מדד הקב"ה כל הארצות ולא מצא ארץ לינתן לישראל אלא ארץ ישראל, הדא הוא דכתיב 'עמד וימודד ארץ'". (ויקרא רבה יג, ב. וכע"ז בתדבא"ז פ"ב).

מדברי רבותינו

ארץ ישראל - אחת המתנות הטובות כתורה וכעולם הבא

"בגמ' (ברכות ה, א) ג' מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל וכולן לא נתן אלא על ידי יסורין, אלו הן: תורה, וארץ ישראל, והעולם הבא. ארץ ישראל היא אחת המתנות הטובות כתורה וכעולם הבא. כבישת הארץ ושיבתה בה, היא מצות עשה. ארץ ישראל אלינו היא מעיקרי התורה, היא יסוד כל התורה כולה. אמרו חז"ל (כתובות קי) כל הזר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוך...".

ר' ירוחם ממי. דעת תורה ח"ד עמ' קכד.

כל גאוני ישראל - לבם חם במעלות יישוב ארץ ישראל

"הפעולה הממשית בארצנו הקדושה, אשר כולנו מחויבים בה. מלבד שכל עבודה מעשית תהיה תשועה וגאולה לארצנו הקדושה אשר כל משהו פעולה בה היא מצווה רבה וגדולה, וכבר ידועים המאמרים הנלהבים מדברי חז"ל בזה אשר מותר לפורטם, ודי אם נזכיר מאמר אחד, כי עמרי אשר היה רשע גמור זכה למלוכה ארבעה דורות בשביל שהוסיף עיר אחת בארץ ישראל, והנגד יודעים כי כל גאוני ישראל בוודאי היו עומדים מרחוק או נהגו לתנועת הישוב, כאשר גם הרבה מהם היו בראשונה מן הזרזים - מקדימים, רק ההשתתפות עם החפשים בדעות היא שריחקה אותם מגבולו".

ר' איסר זלמן מלצר זצ"ל. מתוך מכתבו לבטאון אגו"י הדרך כ"ו אדר ב תרעג. הובא בספר בדרך עץ החיים ח"ב עמ' 334

הארץ הקדושה היא נקודת ליבנו באמת

"זאת באמת צריך להיות תשוקת וחפץ כל מי שיש לו חלק ונחלה בתורת משה וישראל, כי הארץ הקדושה היא נקודת ליבנו באמת, כי אין לחלק הארץ מהתורה, כי הם כלולים יחד בברכת המזון: נודה לך ד' וכו' על ארץ חמדה וכו' ועל יציאת מצרים וכו' ועל ברית הבשר, ועל התורה, וכו'.

ואין לנו תורה באמת רק תורת הארץ, כי מציון תצא תורה, והשגת הארץ היא באמת קודם התורה, כי היא נחלת אבות, והתורה היא תורה צוה לנו משה מורשה וכו', ומה לנו לדבר עוד בשבחה כי היא מכפרת עוון, כל ההולך ד' אמות בארץ ישראל נמחלו לו עונותיו. כמדומני כי ידידי יודע מה, כמה הייתי מחבב הדיבור על דבר ארצנו הקדושה, כמה ענינים דיברתי מאמונה הנובעת מקדושת הארץ, כמה תועלת הי' לי ב"ה מענינים האלו".

ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל. אור יחזקאל, מכתבים, סימן ט.

כל התורה מלאה כים - בשבחי ארץ ישראל

"הנה דע יקירי כי להראות גודל המצווה הזאת ומעלתה היא אך למות, כי מי הוא האיש הישראלי אשר יסתפק בזה, הלא מיום קרוא ה' לצור מחצבתנו הבטיח לו בארץ חמדה, ושלש מתנות נתנו לישראל: תורה וא"י ועוה"ב כולם כאחד..."

וכן תורתנו המסורה מלאה בשבח הארץ ושקלו רבותינו מעלת ספר יהושע במעלת התורה לפי שהוא ערכה של א"י, ור' יוחנן התפלל כי שמע כי איכא סבי בבל - למען ירבו ימיכם כתיב!

התבונן איך שקל את מצוות ישוב ארץ ישראל בזמן חורבנה עד כי חש פן יעלה בלבב אחד לאמר הלא בחוף לארץ אקיים מצוות יתירות, וזה יו"ט שני של גלויות, ושתי חלות בסוריא, קרי ר' יוחנן על זה 'וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים בל יחיו בהם' שיותר טוב להיות בארץ לשמור רק יום אחד. ופרקים שלמים בתוספתא ובספרי דבי רב ובתלמודים שמפליגים בשבח הארץ, עד כי המלקט מהם מאמרים במעלות הארץ וישובה הוא בעיני כמלקט אגלי טל מני ים. כלליות תורתנו והמסורה היא מקושרה במעלות הארץ..."

לכן לעורר רבים למצוות ישיבת ארץ ישראל היא אצלי משנה שאינה צריכה, כי היהדות מעטה תהלה לארץ, ותזכיר להישראלי ג' פעמים בכל יום בהתפללו דרך ארצם, כל ברכת המזון יברך ויודה על הארץ הטובה..."

האור שמח (א"י בספרות השו"ת ח"ג עמ' סח - ט).

ענין ארץ ישראל - נוטל חלק בראש בתורה הקדושה

"הרי אנו רואים שענין ארץ ישראל נוטל חלק בראש בתורה הקדושה, כל התורה מלאה מענין ארץ ישראל: ספר משנה תורה כמעט כולו מדבר מענין ארץ ישראל... תפלות כמנין 'ואתחנן' התפלל משה רבינו, רק כדי ליכנס פסיעות אחדות לארץ ישראל... האבות הקדושים נשאו ונתנו אודות ארץ ישראל, 'במה אדע' שנכשל בו אברהם אבינו, הרי הי' משום ארץ ישראל, שרצה להבטיח ענין הארץ.

וכן אנו רואים כסדר הבטחת ה' להם את הארץ, לאברהם הבטיח ה' את הארץ, ואח"כ ליצחק, ושוב ליעקב, ומהו ענין הארץ, וכי כל המשא ומתן הלזה היה בשביל מדינה לגור בה? הרי אין שוטה בעולם שיוכל לומר כך, הלא בני הפילגשים זכו מדינות שלימות בלי יגיעה, ומהו ענין ארץ ישראל שכ"כ מסרו נפשם ע"ז האבות הק', וכל התורה מלאה מענין זה. (ע"ש בהמשך שמבאר ענין א"י).

ר' ירוחם ממי. דעת חכמה ומוסר חלק ב עמ' רו - רז.

סיפורים ופנינים מדברי רבותינו

החזון איש

לו בשרתני עלייתך לאר"י – אז הוספת לי משנה שמחה

את ארץ ישראל אהב בכל לבו. תאב היה לראות את בני ציון, המצויינים בהלכה ובדרכה של תורה, מתיישבים בארץ – חפץ זו ונוטעים בה את אהלם. פעמה בו התקוה להחייאת שממות הארץ ושיבתה לתפארתה והדרה. עוד עשר שנים לפני כן כאשר נשאל על ידי ידיד אם לעלות לארץ כתב אליו מווילנא (בערב חג השבועות תרפ"ד) כדברים האלה: "לא אוכל לעשות מה שהטלת עלי, להגיד החלטה ע"ד העליה לארצנו הקדושה לוא בשרתני החלטתך אתה – או יותר נכון עלייתך שמה – אז הוספת לי משנה שמחה". (פאה"ד ח"ב עמ' מא).

וכי זוהי דעה בכלל? – איזה יהודי יש בדעתו לחזור מן הארץ?

באחד הימים ביקר אצלו אחד מצעירי התיירים מארצות הברית. בידוע היה שהחזון איש מעודד גם את התיור בארץ, וכן כתב באחת מאיגרותיו: "התיור בארצנו כשהוא לעצמו איננו משום חשש איבוד ממון", אלא שהציג לאותו תייר צעיר את השאלה: האם באת להשתקע בארץ? התשובה היתה שלילית. אמר לו: האם מותר לצאת מארץ ישראל? האורח התבלבל ואמר: שמעת, שאם באים ארצה בכוונה מראש לא להשתקע בה, מותר לעזוב אותה!

ועל כך ענה החזון איש בנימה של אכזבה גדולה:

- תמה, תמה, אתה טורח בכדי למצוא דרך איך לעזוב את הארץ, בעת שאנו מתאמצים כולנו דוקא למצוא דרכים איך לעלות ארצה! באו אליו בחורי ישיבה שעלו מן הגולה ללמוד תורה בארץ ישראל, כשהם שואלים: מה דינם בנוגע לשמירת יום טוב שני של גלויות מאחר שדעתם לחזור?

השיב להם החזון איש מיניה וביה:

- וכי זוהי דעה בכלל? איזה יהודי יש בדעתו לחזור מן הארץ? (שם עמ' מב).

איזה רושם כביר על ערכה של ארץ זו – סופג לתוך נשמתו ילד הלומד את התורה

איך יתכן בכלל – היה טוען בפליאה – שאיש אשר חונך על ברכי התורה לא ירגיש חיבה והשתוקקות לארצו? הלא מוטבע דבר זה בחינוכו של הילד הרך עד שאין למחות את הרשמים שהוא מקבל, הנחרתים כצפורן ברזל ושמיר על לוח לבו, הנה לומד הילד חומש, לומד על משה רבינו שלא קם כמותו, אדון הנביאים אשר קרע לנו את ים-סוף והביאנו לפני הר סיני, – ועל שנותיו האחרונות, והנה משה העומד לפני פטירתו ושערי גן עדן פתוחים לפניו, והוא שיזכה להתענג מזיו שכינתו, יתברך לעילא מכל דרגין, בקשה אחת יתירה יש לו: (דברים ג כה) אעברה נא ואראה את הארץ הטובה... "איזה רושם כביר על ערכה של ארץ זו סופג לתוך נשמתו ילד זה הלומד את התורה, והלומדה לא כאחרים, אלא בקדושה ובטהרה, הנה הוא רואה לפניו את משה רבינו, אשר חין ערכה גבה בעיניו עדי שחק, וגדולתו כל תשווה לשאר בשר ודם, והוא משתוקק אל הארץ וקדושתו – ואיך הוא לא יאהב את ארץ ישראל?! (שם עמוד מ"ד).

רבי אברהם גרודז'ינסקי

געגעויע וויסופיו לארץ הקודש המו בו כל ימיו

ביום כ"ה בסיוון תרפ"ה עלה ה'סבא' (מסלבודקא) עצמו לחברון, בלוויית קבוצת בחורים נוספת, ואילו רבי אברהם נקרא לשוב לסלבודקא לעמוד בראש הנהלתה הרוחנית.

חזקה עליו הוראתו של הסבא לשוב לסלבודקה. "היתה זו מסירות נפש של ממש מצידו של רבי אברהם לעזוב את ארץ ישראל" – סח רבי יצחק הוטנר לבנו של רבי אברהם... געגעויע וויסופיו לארץ הקודש, המו בו כל ימיו... (יחיד ודורו עמ' 247).

לבו היה תמיד מלא געגעויע לארץ ישראל

אחת מהשיחות שמסר רבי אברהם נחקה בזכרונו ותודעתו של רבי מרדכי (צוקרמן) באופן מיוחד... אף כי כלפי חוץ נמסרה אותה שיחה בישוב הדעת, בקולו השלו נסוך הבטחון של רבי אברהם, אולם טמנה בחובה גילוי מרעיש. בשיחה של שיחה זו, שלף רבי אברהם פתקה שהיו רשומים בה שנים עשר סעיפים, שהיו לדעתו של רבי אברהם שתיים – עשרה סיבות, שהרפיון שחל בהם בתקופה האחרונה, הוא אשר הביא את החורבן הנורא, את "העונש במשפט". ואלו הם:

א. אמונה; ב. שמירת שבת; ג. טהרת המשפחה. ד. זהירות ממאכלות אסורות; ה. ריבית; ו. חינוך הבנים בדרך התורה; ז. ביטול תורה; ח. אהבת רע וישראל; ט. חסד; י. הסתפקות; יא. בטחון; יב. ארץ ישראל...

אודות הקבלה האחרונה שברשימה – "ארץ ישראל" – סיפר ר' מרדכי, כי לבו של רבי אברהם היה תמיד מלא געגעויע לארץ ישראל, והצטער והתנצל על שנשאר בחוץ לארץ.

אף בתו של רבי אברהם – הרבנית וולבה – מספרת: "את האהבה והגעגעויע לארץ ישראל השריש בנו אבא עד מאוד. ואין איפוא פלא, שלאחר המלחמה, כששהיתי בשוודיה וקיבלתי מכתב מדודי רבי יעקב קמיניצקי – "בואי לאמריקה, פה נדאג לך!" – ענית נחרצות: לא! מקומי הוא בארץ ישראל!" (שם עמ' 286 – 287).

רבי יחזקאל אברמסקי

אליה הנני נושא את נפשי מעודי – בכיסופים וגעגעויע עד כלות הנפש

אהבה נפלאה אהב רבינו את ארצנו הקדושה, ארץ הצבי, ש"כל גדולי עולם נתחמדו לה". "אליה הנני נושא את נפשי מעודי, בכיסופים וגעגעויע אין חקר עד כלות הנפש" השתפך פעם, באגרת משנת תרצ"ו, כשישב כבר על כסא הרבנות בלונדון רבתי. שאיפה כמוסה קיננה בלבו, שיזכה סוף כל סוף לשמש בקודש בפלטרין של מלך...

באיגרות נוספות שכתב באותה שנה לידיד בא"י, לאחר שפרצו בה מאורעות דמים מידי הכנופיות הערביות, קוראים אנו בין השאר את הקטעים הבאים אשר מהם נשקפים קצת הלכי נפשו בנוגע לארצנו הקדושה:

"בהגיע אלינו איזו בשורה טובה מן הארץ, אנו שמחים כמו על גאולתנו ופדות נפשנו. בכליון עינים מחכה כל אחד ואחד על עיתוני בוקר לדעת את שלום הארץ ומה יעשה בה, כל מכתב המגיע עדינו הוא מחיה נפשות... זה עתה נודע שהמצב בארץ הולך וטוב, הלואי שתהיה בשורה זו שמועה נכונה...

ההתענינות בכל הנעשה בא"י היא גדולה מאד. כל רצח אנו חשים, כל אחד ואחד מאתנו, כאילו הוא רצח בעצמותי. ומתוך השקפה זו תבין שמכאוביכם הם מכאובינו. אבל מי שחש בכאב הציבור הוא גם נמנה על אלו המשתדלים למצוא מזור ותרופה. הסבלנות והבטחון של הישוב בשעה הנוכחית, המה שתי עטרות של היהודי הנצחי, אשר בהם ישראל יתפאר – חזקו ואמצו ה' עמכם. (מלך ביפיו ח"א עמ' 463 – 464).